

Nodokļu piemērošana darījumos ar kriptovalūtām

2018-07-23

Sabīne Vuškāne, ZAB "COBALT", nodokļu konsultāciju vadītāja

Kriptovalūtu iegūšana, tirdzniecība un aprīte Latvijā kļūst arvien populārāka. Tas nozīmē, ka arī regulējošās institūcijas nevar ignorēt šo fenomenu. Tāpat arī tirgus dalībnieki rēķinās, ka valsts iestādes informēs, ko tās sagaida no kriptovalūtu tirgus dalībniekiem. Kādi šobrīd ir skaidrojumi?

Valsts ieņēmumu dienests (VID) pēdējā gada laikā ir izdevis vairākas uzziņas (05.12.2017. uzziņa Nr.31.1-8.7/341080, 19.04.2018. uzziņa un 07.05.2018. uzziņa Nr.31.1-8.7/120108) un informatīvos materiālus par nodokļu piemērošanu darījumos ar kriptovalūtām. Ņemot vērā, ka VID paustie viedokļi ir krasi mainījušies gan par pievienotās vērtības nodokļa (PVN), gan par ienākuma nodokļu piemērošanu, analizēšu aktuālākās VID uzziņas un secinājumus, kā turpmāk piemērojami nodokļi darījumos ar kriptovalūtām.

Privātpersonu darījumi un nodokļi

Pirms un pēc 7.maija

Līdz 07.05.2018. VID skaidrojumos par iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) piemērošanu ienākumam no darījumiem ar kriptovalūtām (skat., piemēram, "Par darījumiem ar kriptovalūtu un nodokļiem", Lvportals.lv, 07.05.2017.) atteicās atzīt kriptovalūtas par kapitāla aktīviem. Pat vairāk – 2017.gadā VID fiziskajām personām, kas veica darījumus ar kriptovalūtām, sniedza skaidrojumus, ka tie ir uzskatāmi par saimniecisko darbību.

Atbilstoši likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" (likums par IIN) [11.panta](#) 1.³daļai fiziskās personas darbība kvalificējama kā saimnieciskā darbība, ja tā atbilst vienam no šādiem kritērijiem:

- darījumu regularitāte un sistemātiskums (3 un vairāk darījumi taksācijas periodā vai 5 un vairāk darījumi 3 taksācijas periodos);
- ieņēmumi no darījuma pārsniedz 14 229 EUR (izņemot ienākumus no personīgā īpašuma atsavināšanas);
- darbības ekonomiskā būtība vai personas īpašumā esošo lietu apjoms norāda uz sistemātisku darbību ar mērķi gūt atlīdzību.

VID uzskatīja, ka, veicot darījumus ar kriptovalūtām (gan tirdzniecību, gan ražošanu (t.s. "rakšanu")), fiziskajai personai ir jāreģistrējas kā saimnieciskās darbības veicējai un jādeklarē saņemtais ienākums Gada ienākumu deklarācijā, kas bija sniedzama no taksācijas gadam sekojošā gada 1.marta līdz 1.jūnijam.

Tā kā citu skaidrojumu nebija, lielākā daļa fizisko personu, kas veica darījumus ar kriptovalūtām, ņēma vērā šo interpretāciju. Līdz ar to šobrīd izveidojusies situācija, ka personas, kas veica darījumus ar kriptovalūtām 2017.gadā, nebija deklarējušas darījumus tajā periodā, kad ienākums tika saņemts, bet gan rēķinājās ar IIN samaksu pēc deklarācijas iesniegšanas līdz 01.06.2018.

07.05.2018. tika izdota uzziņa, kas mainīja iepriekš skaidroto kārtību. Turklāt VID šajā skaidrojumā pausto attiecina arī uz iepriekšējiem gadiem.

Kriptovalūtu tirdzniecība

07.05.2018. VID ir izdevis uzziņu, ar kuru maina savu līdzšinējo viedokli par IIN piemērošanu darījumos ar kriptovalūtām.

Jaunajā VID uzziņā noteikts:

- ienākums no darījumiem ar kriptovalūtām ir specifisks ienākuma veids, kas likuma par IIN izpratnē pielīdzināms ienākumam no kapitāla pieauguma, kam piemērojama IIN likme 20% apmērā;
- nosakot apliekamo ienākumu no darījumiem ar kriptovalūtām, ir tiesības ņemt vērā kriptovalūtas iegādes vērtību, taču jāspēj pierādīt un pamatot iegādes vērtību ar attaisnojuma dokumentiem (ja tādu dokumentu nav, tad kriptovalūtas iegādes vērtība ir 0);
- nosakot apliekamo ienākumu no darījumiem ar kriptovalūtām, var ņemt vērā ne tikai taksācijas gada laikā radušos peļņu, bet arī zaudējumus no kriptovalūtas atsavināšanas;
- tomēr būtiski, ka taksācijas gada zaudējumus no kriptovalūtas atsavināšanas nevar segt no ienākumiem, kas radušies, atsavinot citus likumā par IIN minētos kapitāla aktīvus (piemēram, akcijas, kapitāla daļas un nekustamo īpašumu).

VID arī apstiprina, ka nodokļa maksātājam, kas veic darījumus (tirdzniecību) ar kriptovalūtām, tomēr nav pienākuma reģistrēt saimniecisko darbību.

IIN darījumiem 2018.gadā

2018.gadā nodokļa likme kapitāla pieaugumam ir 20%. Ja ienākums no kriptovalūtu tirdzniecības un citiem kapitāla aktīviem ceturksnī pārsniedz 1000 EUR, deklarācija jāiesniedz VID līdz ceturksnim sekojošā mēneša 15.datumam. Ja ienākumi nepārsniedz 1000 EUR, deklarācija jāiesniedz VID līdz nākamā gada 15.janvārim. Aprēķinātais IIN budžetā jāiemaksā 15 dienu laikā pēc deklarācijas iesniegšanas.

IIN darījumiem 2017.gadā un iepriekš

Jāatzīmē, ka saskaņā ar jauno VID skaidrojumu arī ienākums, kas bija gūts 2017.gadā, neskatoties uz VID pretrunīgajiem skaidrojumiem, ir deklarējams kā kapitāla pieaugums attiecīgā mēneša, ceturksņa vai gada (atkarībā no ienākuma lieluma) deklarācijā DK "Pārskata perioda deklarācija par ienākumu no kapitāla pieauguma", šim ienākumam piemērojot 15% IIN likmi.

2017.gadā ienākums no kapitāla pieauguma bija jādeklarē:

- līdz ienākuma gūšanas mēnesim sekojošā mēneša 15.datumam, ja ienākums pārsniedza 711,44 EUR;
- līdz ceturksnim sekojošā mēneša 15.datumam, ja ienākumi no kapitāla pieauguma mēnesī bija no 142,30 EUR līdz 711,44 EUR;
- līdz 15.01.2018., ja ienākumi no kapitāla pieauguma visa gada laikā nepārsniedza 142,29 EUR mēnesī.

Tātad personām, kas guva ienākumus no tirdzniecības ar kriptovalūtām, šie darījumi jāuzrāda kā ienākums attiecīgajos 2017.gada periodos. Jārēķinās, ka

Šobrīd, iesniedzot atbilstošu periodu veidlapas VID elektroniskās deklarēšanas sistēmā (EDS) par 2017.gadu, sistēmā automātiski tiks rēķināta arī nokavējuma nauda (0,05% dienā) no maksājamā nodokļa summas.

Kriptoalūtu ražošana

Jaunajā uzzīnā nav skaidrots, vai tāda pati pieceja attiecināma arī uz personām, kuras nodarbojas ar kriptoalūtu iegūšanu.

Ņemot vērā līdzšinējos skaidrojumus (un līdzīga pieceja ir arī citās valstīs), manuprāt, kriptoalūtu ražotājiem jāturpina ievērot iepriekš sniegtie norādījumi, ka kriptoalūtu ražošana ir uzskatāma par saimniecisku darbību. Tas nozīmē, ka ar IIN ir apliekama peļņa, kas rodas no kriptoalūtu ražošanas. No ienākuma, kas rodas, pārdodot saražoto kriptoalūtu, ir atņemami saimnieciskās darbības izdevumi, piemēram, izdevumi par datoru, videokaršu iegādi, izdevumi par elektrību u.c.

IIN par gūto peļņu no kriptoalūtu ražošanas aprēķināms, iesniedzot Gada ienākumu deklarāciju (aizpilda D3 pielikumu "Ienākumi no saimnieciskās darbības"). Deklarācija iesniedzama no taksācijas gadam sekojošā gada 1.marta līdz 1.jūnijam (vai, 2018.gadā ienākumiem pārsniedzot 55 000 EUR, no 1.aprīļa līdz 1.jūlijam), un IIN maksājams 15 dienu laikā pēc deklarācijas iesniegšanas termiņa.

2017.gadā IIN likme, kas maksājama par peļņu no saimnieciskās darbības, ir 23%, kamēr 2018.gadā piemērojama IIN progresīvā likme:

- 20% – gada ienākumam līdz 20 004 EUR;
- 23% – gada ienākuma daļai, kas pārsniedz 20 004 EUR, bet nepārsniedz 55 000 EUR;
- 31,4% – gada ienākuma daļai, kas pārsniedz 55 000 EUR.

Nodokļu piemērošana uzņēmumiem

Situācijā, kad darījumus ar kriptoalūtām (tirdzniecību vai ražošanu) veic juridiskās personas, nodoklis par ienākumu, kas gūts no darījumiem ar kriptoalūtām, maksājams vispārīgā kārtībā, kā to nosaka attiecīgā gada likums "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" (2017.gadā un iepriekš) vai Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums (no 2018.gada), specifiski neizdalot tieši darījumus ar kriptoalūtām.

Proti, 2017.gadā ienākumi no darījumiem ar kriptoalūtām iekļaujami ar nodokli apliekamajā ienākumā un apliekami ar 15% uzņēmumu ienākuma nodokli (UIN).

Savukārt 2018.gadā UIN maksājams tikai no tās peļņas daļas, kas tiks sadalīta vai izmaksāta dividendēs vai arī izlietota tādiem mērķiem, kas tieši nav saistīti ar uzņēmējdarbības attīstību. Sadalītajai peļņai piemērojama nodokļa likme 20/80 (efektīvā nodokļa likme – 25%). Tātad 2018.gadā, veicot darījumus ar kriptoalūtām, tie paši par sevi nav apliekami ar UIN, bet nodoklis maksājams, ja no šiem darījumiem gūto peļņu sadala dividendēs.

Uzņēmumi, tāpat kā fiziskās personas, kas veic saimniecisko darbību, apliekamo ienākumu samazina par izdevumiem, kas saistīti ar kriptoalūtu darījumiem.

Iekļaujot ienākumus vai izdevumus uzņēmuma grāmatvedībā, jāatceras, ka grāmatvedībā par vērtības mēru lieto eiro. Tāpat likuma "Par grāmatvedību" [5.pantā](#) noteikts:

"Ja attaisnojuma dokumentā vērtības mērs ir ārvalstu valūta, tajā norādītās summas naudas izteiksmē ierakstiem grāmatvedības reģistros pārrēķina *euro* saskaņā ar grāmatvedībā izmantojamo ārvalstu valūtas kursu, kas ir spēkā saimnieciskā darījuma dienas sākumā.

Uzņēmumiem, reģistrējot ienākumus un izdevumus uzņēmumu grāmatvedības reģistros, rūpīgi jāpadomā gan par attaisnojuma dokumentiem un to saturu, gan valūtas kursu, kas izmantojams, reģistrējot veiktos darījumus grāmatvedībā.

PVN piemērošana

PVN piemērošana darījumiem ar kriptoalūtām ir skaidrota Eiropas Savienības Tiesas (EST) 22.10.2015. spriedumā lietā C-264/14 "Skatteverket" pret *David Hedqvist*" <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-264/14> (Spriedums).

Spriedumā izdarītie secinājumi ir piemērojami arī Latvijā. Latvijas normatīvajos aktos, ar kuriem regulēta PVN piemērošana, nav sniegti papildu skaidrojumi par PVN piemērošanu darījumiem ar kriptoalūtām.

Spriedumā norādīts:

".. par pakalpojumu sniegšanu par atlīdzību .. uzskatāmi tādi darījumi kā pamatlietā aplūkoti, ko veido parasto valūtu maiņa pret virtuālās valūtas "bitcoin" vienībām un otrādi un kas tiek veikti par tādas naudas summas samaksu, kura atbilst starpībai, ko veido atšķirība starp, pirmkārt, cenu, par kādu attiecīgais uzņēmums pērk valūtas, un, otrkārt, cenu, par kādu šis uzņēmums tās pārdod saviem klientiem." (Sprieduma 31.punkts)

"Darījumi, kas attiecas uz valūtām, kuras nav parastās valūtas, proti, ne tām, kas ir nauda, kura ir likumīgs maksāšanas līdzeklis vienā vai vairākās valstīs, ja darījuma puses šīs valūtas ir akceptējušas kā alternatīvu maksāšanas līdzekli likumīgajiem maksāšanas līdzekļiem un ja tām nav cita mērķa, kā tikai būt par maksāšanas līdzekli, ir finanšu darījumi." (Sprieduma 49.punkts)

".. PVN direktīvas 135.panta 1.punkta e) apakšpunkts ir interpretējams tādējādi, ka tādu pakalpojumu sniegšana, kādi ir aplūkoti pamatlietā un kas izpaužas kā parasto valūtu maiņa pret virtuālās valūtas "bitcoin" vienībām un otrādi, un kas tiek īstenota par tādas summas samaksu, kura atbilst starpībai, ko veido atšķirība starp, pirmkārt, cenu, par kādu attiecīgais uzņēmums pērk valūtas, un, otrkārt, cenu, par kādu šis uzņēmums tās pārdod saviem klientiem, ir darījumi, kas ir atbrīvoti no PVN šīs tiesību normas izpratnē." (Sprieduma 57.punkts un rezolūīvās daļas 2.punkts)

Tādējādi saskaņā ar EST judikatūru virtuālās valūtas pārdošanas darījumus ar PVN neapliek.

Tas nozīmē, ka ar PVN apliekamām personām, kas veic darījumus ar kriptoalūtām, priekšnodoklis, kas attiecināms uz darījumiem ar kriptoalūtām – tirdzniecību un ražošanu, nav atskaitāms. Tas rada papildu izmaksas neatskaitāmā PVN apmērā.

Kopsavilkums

Apkopojot rakstā minēto, jāatceras:

- fiziskajām personām peļņa, kas gūta no tirdzniecības ar kriptoalūtām, ir uzskatāma par kapitāla pieaugumu, kas 2018.gadā apliekama ar 20% IIN; zaudējumus, kas radušies no šīs darbības, nevar attiecināt uz peļņu, kas radusies no citiem kapitāla aktīviem (piemēram, nekustamā īpašuma,

vērtspapīru pārdošanas);

- fiziskajām personām kriptovalūtu ražošana jeb “rakšana” joprojām uzskatāma par saimniecisku darbību un peļņa no šīs darbības ir apliekama ar IIN progresīvo likmi (20%, 23% vai 31,4%). Izdevumi, kas saistīti ar kriptovalūtu gūšanu (piemēram, datoru un videokaršu iegāde, elektrība) ir atskaitāmi kā saimnieciskās darbības izdevumi;
- ja ar kriptovalūtu darījumiem nodarbojas uzņēmums, tā gūtā peļņa no šīs darbības apliekama ar ienākuma nodokļiem vispārīgā kārtībā, proti, 2018.gadā, kad spēkā jaunais UIN likums, – tad, kad notiek gūtās peļņas sadalīšana dividendēs;
- darījumi ar kriptovalūtām nav apliekami ar PVN, bet priekšnodoklis, kas attiecināms uz šiem darījumiem, nav atskaitāms.